

تحلیلی بر رابطه میان شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی از منظر کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه

رحیم هاشم پور - استادیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین
امین محمودی آذر - کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین
سید فواد مومن مرعشی - عضو هیئت علمی شهرسازی موسسه غیرانتفاعی علم و فن ارومیه

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۴/۱۵

چکیده:

در دهه‌های اخیر موضوع کیفیت زندگی شهری و ارتقای رضایتمندی شهروندان از محیط زندگی خود توجه بسیاری از محققان و سازمان‌های جهانی را به خود جلب کرده است؛ تا آنجا که سازمان ملل متحد هر ساله گزارشی با نام گزارش انسانی منتشر می‌کند و در آن شهرهای مختلف جهان را از نظر سطح کیفیت زندگی موجود مورد مقایسه قرار می‌دهد. کیفیت زندگی دارای معیارهای مختلفی است که یکی از مهمترین معیارهای آن کیفیت و امنیت کالبدی است که توجه به آن موجب کاهش مشکلات فراوانی از قبیل زوال نشاط و شادابی و سرزندگی، عدم احساس آرامش از حضور در فضا و ... می‌شود. هدف این تحقیق ارزیابی کیفیت زندگی شهری با توجه به معیار کیفیت و امنیت کالبدی در سکونتگاه‌هاست. بر این اساس معیار کیفیت و امنیت کالبدی از دو وجه عینی و ذهنی در بافت قدیمی شهر ارومیه به عنوان نمونه موردی، مورد سنجش و بررسی قرار می‌گیرد. روش تحقیق در این مقاله از نوع پیمایشی - تحلیلی بوده و در آن از ابزار پرسشنامه، مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و تکنیک‌های فازی، رگرسیون خطی و ضریب همبستگی پیرسون برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی و کیفی استفاده شده است. نتایج حاکی از آن است که رضایت از دسترسی به خدمات، اثر مثبت و معناداری را به لحاظ آماری بر کیفیت زندگی ذهنی وارد می‌کند و افزایش رضایتمندی ساکنان از متغیرهای معیار کیفیت و امنیت کالبدی، سبب افزایش رضایتمندی از کیفیت زندگی ذهنی می‌شود. این یافته‌ها به برنامه‌ریزان شهری گوشزد می‌کند که عوامل کالبدی نقش بسزایی در افزایش رضایتمندی از کیفیت زندگی شهروندان دارد.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، شاخص‌های ذهنی، شاخص‌های عینی، کیفیت و امنیت کالبدی، بافت قدیمی شهر ارومیه.

۳۳

شماره دوازدهم

پاییز ۱۳۹۳

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات شهری

تحلیلی بر رابطه میان شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی از منظر کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه

۱. مقدمه

مفاهیم مرتبط با کیفیت زندگی، دوره‌های تاریخی بسیاری را پشت سر نهاده و تغییرات مختلفی در طول زمان در مورد آن شکل گرفته است. محققانی از رشته‌های مختلف علمی، مباحث مربوط به کیفیت زندگی را از دهه ۱۹۳۰ تاکنون مورد مطالعه قرار داده‌اند. اما تحقیقات و تلاش‌های اولیه در زمینه کیفیت زندگی شهری از دانش‌پژوهان غربی آغاز شده است. براساس این تحقیقات و در یک دیدگاه کلی، کیفیت زندگی، رسیدن به یک زندگی برتر است که با داشتن سلامتی روحی، جسمی، امنیت و آسایش، ارتباطات شایسته با محیط اطراف و وضعیت مالی قابل قبول حاصل می‌شود (Farouh & et al, 2013: 87). بدین ترتیب توجه به شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی، محیطی، کالبدی و روانی در دو وجه عینی (کمی) و ذهنی (کیفی) در روند برنامه‌ریزی به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهری ضروری است. به عبارت دیگر علاوه بر اندازه‌گیری شاخص‌ها به صورت مشخص و عینی، باید ذهنیت و نوع نگاه شهروندان به این شاخص‌ها نیز مورد توجه قرار گیرد (Kokabi, & et al, 2005: 6).

از مهمترین معیارهای کالبدی مؤثر در بهبود کیفیت زندگی شهری، معیار «کیفیت و امنیت کالبدی سکونتگاه‌ها» است. نیاز به سرپناه امن از جمله ضروری‌ترین نیازهای انسانی است. امنیت کالبدی، در واقع حفاظت از مسکن در برابر خطرات طبیعی است که موجب ضرر رساندن به مسکن و در واقع عدم امنیت آن می‌شود (Bezi & Javaheri, 2010: 185-222). شاخص‌های کیفی مسکن نیز تسهیلات عمده مسکن محسوب می‌شوند که توسط کمیته بحران جمعیت برای سنجش کیفیت در کلانشهرهای جهان به کار برده شده است و بر سلامت، ایمنی و شرایط مناسب زیستی تأثیر فراوانی دارند (AgaSafari & et al, 2010: 75). متأسفانه تاکنون معیار کیفیت و امنیت کالبدی به صورت کاملاً کلی در بخش کالبدی طرح‌های بالادست شهری مورد بررسی قرار گرفته و برنامه‌ریزی خاصی در زمینه‌های نظری و مصداقی این معیار انجام نشده است. در این بین بافت‌های قدیمی و تاریخی که هسته اولیه شکل‌گیری شهرها محسوب می‌شوند، به دلیل هویت بالای مکانی برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی به منظور حفاظت از آنها اهمیت بی‌شماری نسبت به سایر بافت‌ها دارند. حال معیار امنیت و کیفیت کالبدی که بیشتر شاخص‌های مسکن سالم و سکونت‌پذیری محلات مسکونی را در بر می‌گیرد، نقش پررنگ‌تری را در ارتقای رضایتمندی ساکنان از کیفیت زندگی در بافت‌های قدیمی نسبت به سایر معیارها دارد. در مجموع با توجه به مسائل مطرح شده، هدف اصلی این پژوهش «سنجش کیفیت زندگی در بافت‌های قدیمی با در نظر گرفتن استانداردهای معیار کیفیت و امنیت کالبدی است».

۲. فرضیه تحقیق

فرضیه را نوعی پیشگویی دانسته‌اند که به شکلی منطقی از مسئله تحقیق نشأت گرفته و مورد آزمون قرار می‌گیرد (Barati & et al, 2012: 48). با توجه به هدف تحقیق، مقاله به دنبال اثبات این

فرضیه است که «به نظر می‌رسد ارتقای کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه می‌تواند رضایتمندی شهروندان را به همراه داشته باشد».

۳. مفاهیم و مبانی نظری

مطالعه کیفیت زندگی در نواحی شهری در سال‌های اخیر مورد توجه گسترده بوده است. محققان رشته‌های گوناگون از جمله شهرسازی، جغرافیا، جامعه‌شناسی، اقتصاد، روانشناسی، علوم سیاسی، بازاریابی و مدیریت در این عرصه مشارکت داشته‌اند. اما این مطالعات از جنبه‌های متعددی مانند مقیاس مطالعه، ابعاد مورد استفاده و روش‌های سنجش کیفیت زندگی متفاوتند. به این ترتیب که روش‌های گوناگونی برای مطالعه کیفیت زندگی در نواحی شهری به کار گرفته شده است. با این وجود، تاکنون چارچوب جامعی برای مطالعه کیفیت زندگی به صورت یکپارچه و کل‌گرایانه و متکی بر شاخص‌های فیزیکی، مکانی و اجتماعی ارائه نشده است (Kampb et al, 2003: 5). بدین منظور این بخش برآنست تا با توجه به هدف و فرضیه مطرح شده، به بررسی مفاهیمی که دستیابی به شاخص‌های برتر و نتایج بهینه را میسر می‌سازند، بپردازد.

۴. شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهری

تدوین معیارها و شاخص‌های مفید زندگی شهری به منظور مدل‌سازی اولویت‌ها، انتظارات و نیازهای واقعی شهروندان در هر مقیاس مطالعه ضروری است (Kokabi, 2005: 8). اما به دلیل ماهیت چند رشته‌ای و چند بعدی کیفیت زندگی شهری، یافتن مجموعه ویژگی‌ها و شاخص‌های مشترک در ادبیات کیفیت زندگی، کاری غیر ممکن است. البته به اعتقاد برخی از محققان، تعداد ابعاد مورد بررسی کیفیت زندگی بسیار مهم نیست، بلکه آنچه اهمیت بیشتری دارد، توجه به این مطلب است که هر مدل پیشنهادی برای سنجش کیفیت زندگی، باید بتواند نیاز به داشتن یک چارچوب چند بعدی را تشخیص دهد و به اینکه چه چیزهایی برای مردم در تعیین کیفیت زندگی‌شان مهم است توجه کند و شاخص‌های اساسی هر بعد را در کنار سایر ابعاد در کل، نمایند. مفهوم کاملی از کیفیت زندگی بداند (Rabbani & Kianpour, 2006: 75). به عبارت دیگر کیفیت زندگی مفهومی است وابسته به مفاهیمی دیگر که افراد آن را از روش‌های مختلف عینی و ذهنی درک می‌کنند. کیفیت زندگی برگرفته از دو منبع اصلی است: نفس موضوع که ارزش وجودی آن خواننده می‌شود و دیگری ارزش قابل اندازه‌گیری است (Alexander, 1970: 13).

کیفیت عینی زندگی با استفاده از شاخص‌های عینی که مرتبط با واقعیات قابل مشاهده و ملموس زندگی هستند، اندازه‌گیری می‌شود. این شاخص‌ها از داده‌های ثانویه مانند تراکم جمعیت، نرخ جرم، میزان تحصیلات، خصوصیات خانوار و ... حاصل می‌شوند. واقعیت خیلی مهم این است که کیفیت نمی‌تواند تنها از طریق شرایط عینی تعیین شود، بلکه در نظر گرفتن بهزیستی ذهنی افراد نیز دارای اهمیت است. فوتوان سبک اظهار می‌کند که شاخص‌های عینی به تنهایی نمی‌توانند کیفیت واقعی زندگی را نمایش دهند،

زیرا این شاخص‌ها دارای پایایی بالا، اما قابلیت اطمینان پایین در ارزیابی بهزیستی انسانی‌اند (Foo Tuan Seik, 2000: 34). وجه دیگر کیفیت زندگی جنبه ذهنی آن است. کیفیت ذهنی زندگی بر حسب رضایت کلی افراد از زندگی و به عنوان یک کل اندازه‌گیری می‌شود. در این روش رضایت کلی از زندگی معمولاً با استفاده از پاسخ شهودی یا منطقی اندازه‌گیری می‌شود. لی اظهار می‌کند که کیفیت باید ذهنی باشد و مناسب‌ترین شیوه برای کشف کیفیت زندگی، پرسیدن ادراک مردم از آنهاست. وی همچنین معتقد است که شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری نسبت به شاخص‌های ذهنی ارجح است، زیرا این شاخص‌ها بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران فراهم می‌کنند. با وجود این، شاخص‌های ذهنی پایایی کم‌تر و قابلیت اطمینان بیشتری دارند (Lee, 2008: 1208). در پایان می‌توان گفت که در زمینه شاخص‌سازی کیفیت زندگی شهری ضمن توجه به شرایط و خصوصیات عینی زندگی شهروندان مانند کیفیت مسکن، کیفیت حمل‌ونقل و غیره، نوع بینش و ذهنیت خاص آنان به این مفهوم نیز باید در نظر گرفته شود. بنابراین الزام در زمینه تدوین معیارهای کیفیت زندگی بر توجه توأمان به بعد ذهنی و عینی کیفیت زندگی شهری استوار است (Mahmoudinezhad & Sadeghi, 2008: 94) و استفاده از هر دو پاسخ دستیابی به سنج‌های دقیق‌تر کیفیت ذهنی زندگی را تسهیل می‌کند.

۵. شاخص کیفیت و امنیت کالبدی

به منظور مطالعه شاخص‌های کالبدی، همواره ارتقای کیفیت مسکن و امنیت در محلات مسکونی جزو مهمترین فاکتورهای تأثیرگذار بر افزایش رضایتمندی ساکنانند. شاخص‌های کیفی، دیدی درونی به مسائل مختلف مسکن دارند و توجه شاخص‌های امنیتی به محیط خارج از سکونتگاه‌هاست. از عوامل تأثیرگذار شاخص‌های امنیتی می‌توان به کیفیت معابر عبوری، دسترسی به معابر اصلی و فشردگی بافت؛ و از عوامل تأثیرگذار شاخص‌های کیفی می‌توان به به عمر واحد مسکونی، مصالح ساختمانی مورد

استفاده در واحد مسکونی و... اشاره کرد. این شاخص‌ها به دلیل تأثیرگذاری زیادی که بر هم دارند، به طور کلی نمی‌توان آنها را از هم تفکیک کرد و در مطالعات مختلف متغیرهای آنها در قالب یک شاخص مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. در جدول شماره ۱ با توجه به منابع مختلف بررسی شده، مهمترین متغیرهای امنیت و کیفیت کالبدی که در ارتقای کیفیت زندگی در بافت‌های مختلف شهری مؤثرند و پایه و اساس تجزیه و تحلیل‌های این پژوهش‌اند، بیان شده‌اند.

۶. پیشینه تحقیق

تاکنون تحقیقات زیادی در زمینه کیفیت زندگی شهری صورت گرفته است که از بعد ذهنی یا عینی و یا هر دو تلفیقی از هر دو بعد، این مقوله را مورد بررسی قرار داده‌اند. در این بخش برخی مطالعات تجربی که در این زمینه صورت گرفته‌اند، مرور می‌شود.

- زینال و همکارانش (2012) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی وضعیت مسکن و کیفیت زندگی مناطق فقیرنشین شهری در مالزی" به ارزیابی ارتباط کیفیت زندگی شهری و وضعیت سکونت مردم پرداخته است. نتایج به دست آمده حاکی از آن بود که ارتباطی تنگاتنگ بین فقر، وضعیت سکونت مردم و کیفیت زندگی وجود دارد و در مناطق فقیرنشین شهری سطح پایین معیارهای سکونت مطلوب عامل مهم در کاهش کیفیت زندگی در کشور مالزی است (Zainal & et al, 2012: 62).

- مک کریا و همکاران (2006) در پژوهشی با عنوان "نقاط قوت ارتباط بین شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهری چیست؟" رویکردی تازه و بدیع را در چگونگی سنجش کیفیت زندگی شهری در ادبیات مربوطه برای اتصال بین شاخص‌های عینی و ذهنی (GIS) تدوین نمودند (McCrea & et al, 2006: 84). مهمترین نتایج به دست آمده از این تحقیق نشانگر آن است که کیفیت زندگی، مفهومی چند بعدی است و ارتباط مستقیمی بین شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهری در شهر کوئینزلند استرالیا وجود دارد. بنابراین سنجش کیفیت زندگی شهری تنها با استفاده، یکی از دو دسته شاخص‌های عینی و ذهنی نمی‌تواند

جدول (۱) - متغیرهای عینی و ذهنی معیار کیفیت و امنیت کالبدی

معیار	متغیرهای عینی	متغیرهای ذهنی	منابع
کیفیت و امنیت کالبدی	- دسترسی به تأسیسات زیربنایی	- رضایت از دسترسی به تأسیسات زیربنایی	(Jacobs, 1965), (Giannias, 1998)
	- دسترسی به امکانات مسکن	- رضایت از دسترسی به امکانات مسکن	(Bratt, 2002), (Royuela et al, 2003)
	- مصالح ساختمانی مورد استفاده	- احساس آرامش از پایداری واحدهای مسکونی	(Boelhouwer, 2002), (Ulengin et al, 2001: 2241-2251)
	- کیفیت بناها	- احساس آرامش از نوع مالکیت مسکن	(Das, 2007), (Westaway, 2006: 175-189)
	- وضعیت مالکیت	- اطمینان خاطر ساکنان از امنیت کالبدی موجود در محدوده	
	- نمای واحد مسکونی		
	- کیفیت ساخت براساس رعایت قوانین ساختمان		
	- میزان دسترسی به معابر اصلی		
	- کیفیت معابر اصلی		
	- دسترسی به تجهیزات شهری معابر اصلی		
	- میزان فشردگی بافت		

تصویری روشن و منطبق بر واقعیت را برای برنامه‌ریزان شهری ترسیم کند و نادیده گرفتن هر یک از این دو دسته می‌تواند انحرافات بزرگی را در برنامه‌ریزی‌ها به وجود بیاورد (Ebid:85).

- جاجرمی و کلتنه در زمینه شاخص‌ها، کیفیت زندگی را از نظر شهروندان در شهر گنبد کاووس با محوریت شاخص‌های خدماتی (خدمات شهری) مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج این تحقیقات نشان می‌دهد که دسترسی به امکانات و خدمات شهری در مناطق مختلف شهر گنبد کاووس در وضعیت نسبتاً خوبی است و وجود عدالت در توزیع خدمات را در تمام نواحی شهر یکی از ویژگی‌های آن معرفی می‌کند (Jajarmi & Kalkateh, 2005: 16).

- حریری و همکارانش در مقاله‌ای با عنوان "چگونگی وضعیت کیفیت زندگی شهروندان شهر جدید پردیس" رابطه بین سرمایه‌داری اجتماعی و کیفیت زندگی را مورد بحث قرار می‌دهد. نتایج این تحقیق نشان از وجود تفاوت معنادار در نظرات بین زنان و مردان در خصوص کیفیت زندگی دارد. داشتن رابطه معنادار مثبت بین دو متغیر میزان رضایت مندی از محله و میزان کیفیت زندگی شهروندان شهر جدید پردیس بیانگر این نکته است که رضایت مندی از محل سکونت با کیفیت زندگی شهروندان شهر جدید پردیس ارتباط دارد (Harirchi & et al, 2006: 42).

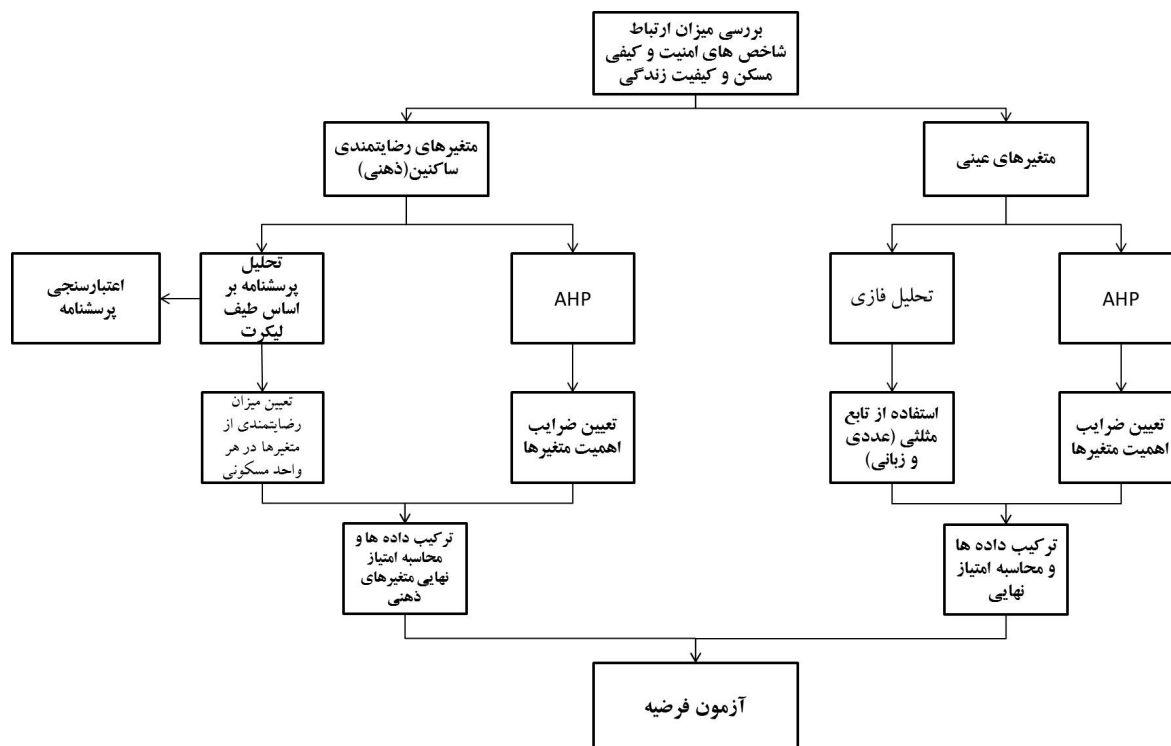
در مجموع نکته مشترک موضوع در تمامی این مطالعات آن است که همگی دیدی کلی نسبت به موضوع کیفیت زندگی داشته و تمامی ابعاد کیفیت زندگی را در یک مجموعه مورد مطالعه قرار داده‌اند و نگاه خرد به تمامی شاخص‌های کیفیت زندگی نداشته‌اند. مهمترین ویژگی این پژوهش آن است که تک‌تک شاخص‌ها و متغیرهای کیفیت زندگی را مورد بحث قرار داده و به نقد می‌کشد.

۷. روش‌شناسی

روش تحقیق در این مقاله پیمایشی - توصیفی می‌باشد و اساس تحقیق بر پایه مقایسه متغیرهای عینی و ذهنی کیفیت و امنیت کالبدی در محدوده شکل گرفته است. به منظور بررسی تطبیقی بین متغیرهای کمی و کیفی، انتخاب نمونه از جامعه آماری ضروری به نظر می‌رسید. به همین دلیل با استفاده از فرمول کوکران^۱ از جامعه آماری دو هزار و ۳۲۱ خانواری، ۲۲۲ خانوار به عنوان نمونه انتخاب شدند. به دلیل وجود اطلاعات کافی در مورد قطعه‌بندی بافت قدیمی از روش نمونه‌گیری سیستماتیک برای انتخاب نمونه‌ها استفاده شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و شروع فرآیند مطالعه، ابتدا با استفاده از تحلیل سلسله مراتبی میزان درجه اهمیت متغیرها نسبت به هم محاسبه می‌شود. سپس به منظور ارزیابی متغیرهای عینی، برداشت‌های میدانی انجام شده و سپس زمینه‌های مختلف هر متغیر به وسیله کارشناسان اولویت‌بندی می‌شوند. به منظور ترکیب متغیرها از توابع فازی مثلثی (کمی و کیفی) بهره گرفته شده و درجه عضویت هر زمینه از هر متغیر به دست می‌آید. در نهایت با اعمال ضرایب اهمیت متغیرها در درجه عضویت زمینه‌های مختلف، امتیاز نهایی هر یک از واحدهای مسکونی نمونه‌گیری شده به دست می‌آید.

برای ارزیابی متغیرهای ذهنی نیز پرسشنامه‌ای در قالب لیکرت تهیه شد و میزان رضایتمندی ساکنان از شاخص‌های عینی مورد بررسی قرار گرفت و به منظور اعتبارسنجی پرسشنامه از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. سپس با اعمال ضرایب اهمیت متغیرها در نتایج حاصل از پرسشنامه امتیاز نهایی شاخص‌های

تصویر (۱) - مدل مفهومی تحقیق

ذهنی نیز برای هر واحد مسکونی به دست می آید.

در پایان با استفاده از رگرسیون خطی و ضریب همبستگی پیرسون، میزان ارتباط بین متغیرهای عینی ذهنی معیار کیفیت و امنیت کالبدی تعیین می گردد. نمودار زیر روند تحلیل را به صورت شماتیک نمایش می دهد. گفتنی است که نرم افزارهای ARCGIS و SPSS و Expert Choice برای انجام تحلیل ها مورد استفاده قرار گرفته اند.

۸. معرفی محدوده

بافت قدیمی واقع در منطقه ۴ شهر ارومیه، هسته اولیه شهر ارومیه را تشکیل می دهد. این بافت از شرق به میدان ولایت فقیه و قسمتی از خیابان های مطهری و منتظری، از غرب به میدان انقلاب و قسمتی از خیابان های امینی و کاشانی، از شمال به خیابان مدنی و از جنوب به خیابان باکری منتهی می شود. بافت قدیمی به عنوان قسمتی از بافت فرسوده شهر ارومیه محسوب شده و در حدود ۱۲۴ هکتار مساحت دارد. از مهمترین مکان های این محدوده می توان به خیابان های امام، عطایی و خیام اشاره کرد؛ بازار اصلی ارومیه نیز در این بافت قرار دارد (Urmia Guidhall, 2011).

پیشینه این محدوده به دوره قاجار بر می گردد و در زمان رضاشاه با ورود طرح های موسوم به شهرسازی بولدوزری، خیابان کشی صلیبی در مرکز شهر به وجود آمده و باعث ایجاد خیابان های اولیه و انقطاع بازار قدیمی در شهر ارومیه شد.

۹. یافته های تحقیق

۹.۱. یافته های توصیفی تحقیق

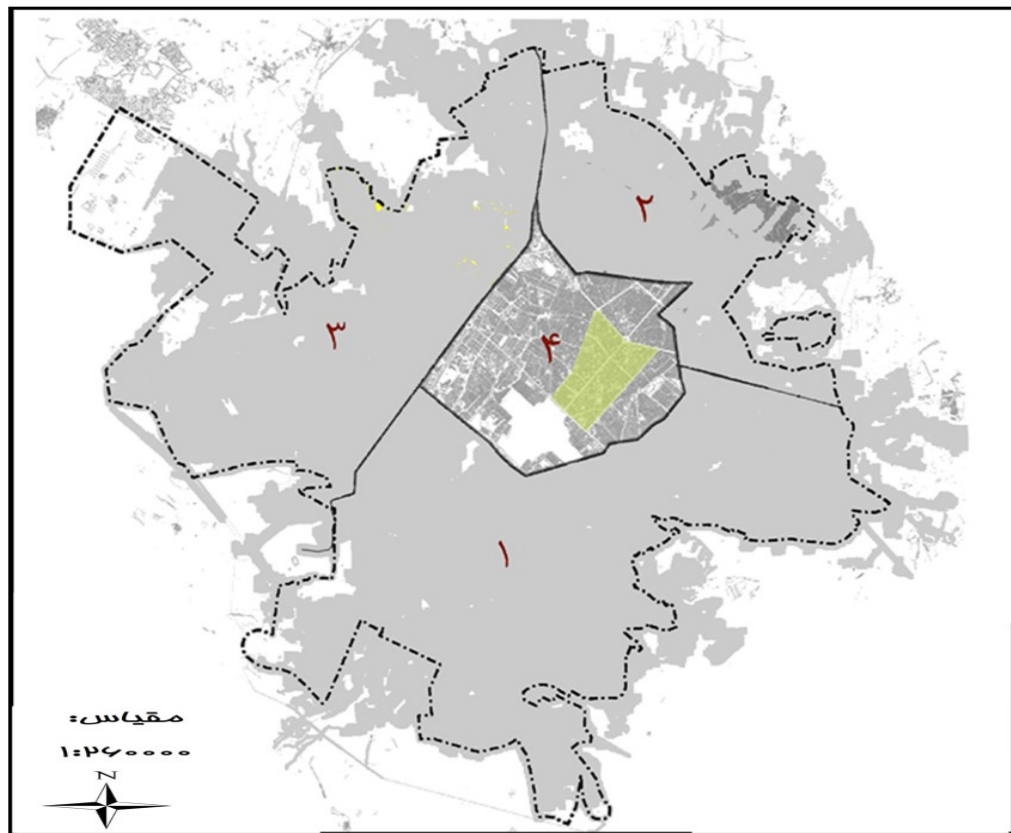
این قسمت برای شناخت وضعیت متغیرها در محدوده مورد مطالعه تنظیم شده و نتایج این بخش به صورت درصد فراوانی و میانگین آمده است. بر اساس داده های جمع آوری شده از کل نمونه آماری که حدود ۲۲۲ خانوار می باشد، ۵۲٫۹ درصد پرسش شوندگان مرد و ۴۷٫۱ درصد پرسش شوندگان زن بودند. از میان ۶۹٫۸۱ درصد شیعه، ۱۶٫۲۱ درصد سنی، ۸٫۱ درصد مسیحی و بقیه معتقد به سایر ادیان الهی بودند. از نظر میزان تحصیلات ۱۷٫۵۶ درصد بیسواد، ۷۰٫۲۷ درصد دارای تحصیلات مدرسه ای و زیردیپلم و ۱۲٫۱۷ درصد دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر می باشند. همچنین نتایج حاصل از برداشت های میدانی از واحدهای مسکونی نمونه برداری شده بر اساس متغیرهای مورد بررسی بدین صورت می باشد:

- ۸۹ درصد از واحدهای مسکونی مجهز به تأسیسات زیربنایی کامل (آب، برق، گاز و تلفن) می باشند.

- ۲۲ درصد واحدهای مسکونی دسترسی کامل به امکانات مسکن (حداقل اتاق، آشپزخانه، حمام و سیستم های گرمایشی و سرمایشی) دارند.

- ۲۳٫۸ درصد واحدهای مسکونی قدمت ساخت زیر ۲۰ سال و ۷۶٫۲ درصد بالای ۲۰ سال ساخت می باشند.

- ۳۳٫۷۵ درصد واحدهای مسکونی دارای مصالح ساختمانی بتن

تصویر (۲) - موقعیت جغرافیایی بافت قدیمی در شهر ارومیه

و تیر آهن - بتن دارند که مرغوبیت بیشتری نسبت به سایر مصالح دارند.

- ۵,۸۵ درصد نماهای واحدهای مسکونی مورد مطالعه فاقد نماسازی و سایرین دارای نماهای مختلفی هستند.

- ۹۴ درصد واحدهای نمونه‌گیری شده مالکیت شخصی دارند و بقیه استیجاری، تعاونی و نامشخص هستند.

- با توجه به مقررات ملی ساختمان، در ساختمان‌هایی که قدمت آنها به قبل از سال ۱۳۷۹ می‌رسد، قوانین رعایت نشده است. بدین ترتیب تنها ۴۴ واحد مسکونی قوانین و مقررات ساختمانی را رعایت کرده‌اند که حدود ۲۰ درصد از کل واحدهای مسکونی را شامل می‌شود.

- ۲۴,۷۷ درصد از واحدهای مسکونی دارای عرصه بالای ۲۰۰ می‌باشد که از نظر قوانین وزارت راه و شهرسازی مورد قبول می‌باشد.

- کیفیت معابر اصلی بر اساس سه شاخص کف‌پوش مناسب، جداسازی مناسب سواره و پیاده و عرض متناسب با ترافیک عبوری به وسیله توزیع چک لیست در بین متخصصان مورد ارزیابی قرار گرفته است. بر اساس نتایج به دست آمده، ارزیابی کیفی معابر اصلی در کل، وضعیت متوسطی را داراست.

- دسترسی به تجهیزات شهری در معابر اصلی بر اساس کیفیت نوررسانی مناسب، میلمان مناسب و وجود فضاهای باز نیز به وسیله توزیع چک لیست در بین متخصصان مورد ارزیابی قرار گرفت. با توجه به نتایج، اکثر خیابان‌های اصلی شرایط متوسط و متوسط به پایین را در این زمینه دارا هستند.

در جدول شماره ۵ زمینه‌های مختلف متغیرها و فراوانی آنها به طور کامل بیان شده است.

۱۰. یافته‌های توصیفی تحلیل

۱۰.۱. تعیین ضریب اهمیت متغیرها

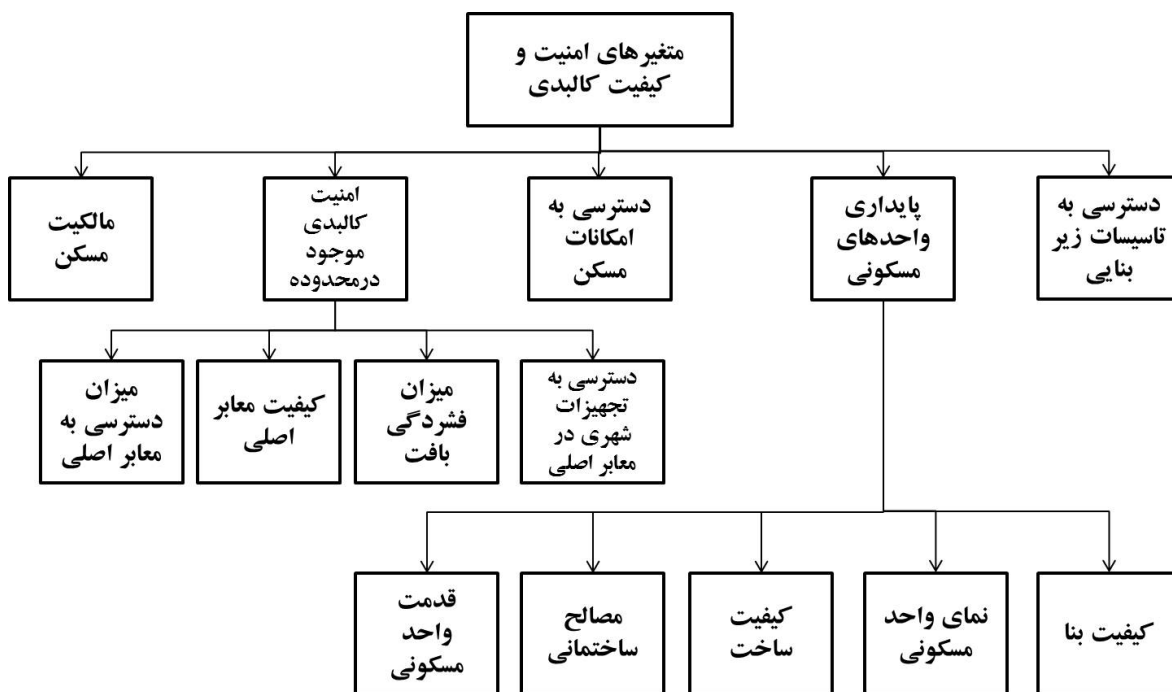
با توجه به روند اشاره شده در مدل مفهومی تحقیق، ابتدا باید ضرایب اهمیت هر کدام از متغیرهای معیار کیفیت و امنیت کالبدی محاسبه شوند. بدین منظور، از مدل تحلیل سلسله مراتبی بهره گرفته شده است. فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (Saaty, 1980: 120) روشی پرکاربرد از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره است که موفق به پذیرش گسترده‌ای در سطوح دانشگاهی و غیردانشگاهی شده است.

به منظور انجام فرآیند تحلیل سلسله مراتبی ۱۰ پرسشنامه در میان کارشناسان توزیع شد و میانگین حسابی مقایسه‌ها برای تحلیل محاسبه گردید. تصویر شماره ۳ نمودار تحلیل سلسله مراتبی را نمایش می‌دهد.

بعد از تشکیل درخت سلسله مراتبی و تعیین شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها، مقایسه زوجی شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها در گروه‌های خود صورت می‌گیرد. جدول شماره ۲ نُه مقیاس توماس ال ساعتی که برای انجام مقایسه‌ها از آنها بهره گرفته می‌شود را نمایش می‌دهد. (در این جدول نمادهای α و β نشانگر شاخص‌هایی هستند که دو به دو با هم مقایسه می‌شوند).

با توجه به مقایسات صورت گرفته، ضریب اهمیت متغیرها و شاخه‌های مختلف آنها به شکل جدول ۳ ارائه می‌گردد.

با توجه به جدول بالا مشاهده می‌شود که ارزش متغیرهای معیار کیفیت و امنیت کالبدی با هم یکسان نبوده و دارای ضریب اهمیت متفاوتی می‌باشند. بر این اساس متغیرهای امنیت کالبدی موجود در محدوده و پایداری واحدهای مسکونی بیشترین درجه اهمیت را در بین سایرین دارا می‌باشند.

تصویر (۳) - نمودار درختی تحلیل سلسله مراتبی

جدول (۲) - مقیاس نه کمیتهی توماس ال ساعتهی

ارزش ترجیحی	وضعیت مقایسه	توضیح
۱	اهمیت برابر	گزینه یا شاخص i نسبت به j اهمیت برابر دارند و با ارجحتی نسبت به هم ندارند.
۳	نسبتاً مهم تر	گزینه یا شاخص i نسبت به j کمی مهم تر است.
۵	مهم تر	گزینه یا شاخص i نسبت به j مهم تر است.
۷	خیلی مهم تر	گزینه یا شاخص i دارای ارجحیت خیلی بیشتری از j است.
۹	کاملاً مهم	گزینه یا شاخص i از j مهم تر و قابل مقایسه با j نیست.
۲ و ۴ و ۶ و ۸	حالاتهای بینابینی	ارزشهای میانی بین ارزشهای ترجیحی را نشان می دهد.

منبع: (Tofighi, 1993: 40)

جدول (۳) - ضریب اهمیت متغیرها و زیرمتغیرها

متغیرها	ضریب اهمیت متغیرها	زیرمتغیرها	ضریب اهمیت زیر متغیرها	ضریب اهمیت نهایی
دسترسی به تأسیسات زیربنایی	۰,۱۲۶	-	-	۰,۱۲۶
دسترسی به امکانات مسکن	۰,۰۷۹	-	-	۰,۰۷۹
پایداری واحدهای مسکونی	۰,۳۴۵	کیفیت بنا	۰,۲۲۰	۰,۰۷۶
		نمای واحد مسکونی	۰,۰۴۳	۰,۰۱۵
		کیفیت ساخت	۰,۱۲۹	۰,۰۴۴۵
		قدمت واحد مسکونی	۰,۲۲۰	۰,۰۷۶
مالکیت مسکن	۰,۰۴۸	مصالح ساختمانی	۰,۳۸۸	۰,۱۳۴
		-	-	۰,۰۴۸
		دسترسی به تجهیزات شهری در معابر اصلی	۰,۱۲۵	۰,۰۵۱
امنیت کالبدی موجود در محدوده	۰,۴۰۲	دسترسی به معابر اصلی	۰,۲۵۰	۰,۱۰۰
		کیفیت معابر اصلی	۰,۱۲۵	۰,۰۵۱
		فشرده‌گی بافت	۰,۵۰۰	۰,۲۰۰

۱۱. ارزیابی کیفیت زندگی عینی

با توجه به روند اشاره شده در بخش‌های قبلی باید به منظور ترکیب داده‌ها، داده‌ها بی‌مقیاس شوند. بدین منظور از تحلیل فازی استفاده شده است. در بین توابع فازی، تابع عضویت مثلثی یکی از توابع عضویت ساده و پرکاربرد در تحلیل فازی است. برای محاسبه تابع عضویت هر متغیر زبانی لازم است یک مقدار حداقل، یک مقدار حداکثر و یک مقدار محتمل برای آن تخمین زده شود (Forghani & et al, 2007: 112). برای مثال جدول شماره ۴ خواص و وزن دهی زبانی مثلثی را نمایش می دهد.

در این پژوهش ما پس از تنظیم پرسشنامه برای اولویت بندی زمینه‌های مختلف متغیرها، مطلوب ترین و ضعیف ترین حالت ممکن را در میان حالات مختلف هر متغیر مشخص کرده و سپس متحمل ترین عدد فازی را به عنوان درجه عضویت می پذیریم تا بتوان با ترکیب این مقدار و ضریب اهمیت حاصل از تحلیل سلسله مراتبی به امتیاز نهایی در هر واحد مسکونی دست یابیم. گفتنی است برای بی‌مقیاس سازی فواصل مرتبط با متغیر دسترسی به

معابر اصلی از تابع معکوس بی‌مقیاس سازی فازی زیر استفاده می شود و با بهره‌گیری از نرم افزار ArcGIS درجه عضویت هر یک از واحدهای نمونه‌گیری شده، محاسبه می گردد.

$$f(x) = \begin{cases} 0 & x > b \\ 1 - \left(\frac{x - x_{min}}{\Delta x} \right) & a < x < b \\ 1 & a > x \end{cases}$$

رابطه (۱) - تابع بی‌مقیاس سازی فازی

در این رابطه $F(X)$ تابع فازی، X عامل دسترسی، a کمترین مقدار، b بیشترین مقدار قابل قبول برای عامل دسترسی و ΔX اختلاف بین این دو مقدار (a و b) می باشد.

جدول ۵ زمینه‌های مختلف هر متغیر معیار کیفیت و امنیت کالبدی را نمایش می دهد. در این جدول فراوانی و درجه عضویت زمینه‌ها نمایش داده شده است.

جدول (۴) - مثالی از وزن دهی به متغیرهای زبانی فازی

وزن های عددی	متغیرهای زبانی
(۰,۲۵ و ۰,۰)	خیلی کم
(۰,۲۵ و ۰,۵)	کم
(۰,۲۵ و ۰,۵ و ۰,۷۵)	متوسط
(۰,۵ و ۰,۷۵ و ۱)	زیاد
(۰,۷۵ و ۱ و ۱)	خیلی زیاد

منبع: (فرقانی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۱۲)

جدول (۵) - زمینه های مختلف متغیرها و درجات عضویت آنها

متغیر	زمینه	فراوانی	درصد فراوانی	درجه عضویت
دسترسی به تأسیسات زیربنایی	مجهز بودن به تمامی تأسیسات زیربنایی	۱۹۸	٪۸۹	۱
	مجهز بودن به حداقل سه مورد از تأسیسات زیربنایی	۲۰	٪۹	۰,۶۶۶
	مجهز بودن به نیمی از تأسیسات زیربنایی	۲	٪۱	۰,۳۳۳
	مجهز بودن به حداقل یکی از تأسیسات زیربنایی	۱	٪۰,۵	۰
	فقدان تأسیسات زیربنایی	۱	٪۰,۵	۰
دسترسی به امکانات مسکن	دسترسی به تمامی از امکانات مسکن	۵۰	٪۲۲	۱
	مجهز بودن به حداقل سه مورد از امکانات مسکن	۱۶۰	٪۷۲	۰,۶۶۶
	مجهز بودن به نیمی از امکانات مسکن	۶	٪۳	۰,۳۳۳
	مجهز بودن به حداقل یکی از امکانات مسکن	۳	٪۱,۵	۰
	فقدان امکانات مسکن	۳	٪۱,۵	۰
قدمت واحد مسکونی	۱۰-۰ سال	۳۳	٪۱۵,۲۵	۱
	۲۰-۱۰ سال	۲۰	٪۹	۰,۷۵
	۳۰-۲۰ سال	۴۳	٪۱۹	۰,۵
	۴۰-۳۰ سال	۸۰	٪۳۶	۰,۲۵
	بالای ۴۰ سال	۴۶	٪۲۰,۷۵	۰
مصالح ساختمانی	بتن و تیرآهن	۵	٪۲,۲۵	۱
	بتن	۷۰	٪۳۱,۵	۱
	آجر و آهن	۶	٪۲,۷۵	۰,۶۶۶
	چوب و آجر	۹۰	٪۴۰,۵	۰,۳۳۳
	خشت و چوب	۴۶	٪۲۰,۷۵	۰
	خشت و گل	۵	٪۲,۲۵	۰
کیفیت بنا	قابل قبول	۱۸۷	٪۸۴,۲۵	۱
	مرمتی	۵	٪۲,۲۵	۰,۵
	تخریبی	۳۰	٪۱۳,۵	۰
وضعیت مالکیت مسکن	شخصی	۲۱۰	٪۹۴	۱
	تعاونی	۳	٪۱,۵	۰,۶۶۶
	استیجاری	۳	٪۱,۵	۰,۳۳۳
	نامشخص	۶	٪۳	۰

۴۰
شماره دوازدهم
پاییز ۱۳۹۳
فصلنامه
علمی-پژوهشی
مطالعات
شهری
تحلیلی بر رابطه میان شاخص های عینی و ذهنی کیفیت زندگی
از منظر کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه

۱	٪۱۵	۳۲	۲۵۰ به بالا (مترمربع)	فشرده‌گی بافت (مساحت عرصه)
۱	٪۱۰	۲۳	۲۵۰-۲۰۰ (مترمربع)	
۰,۷۵	٪۲۳	۵۴	۲۰۰-۱۵۰ (مترمربع)	
۰,۵	٪۲۸	۶۲	۱۵۰-۱۰۰ (مترمربع)	
۰,۲۵	٪۲۰	۴۳	۱۰۰-۵۰ (مترمربع)	
۰	٪۴	۸	۵۰-۰ (مترمربع)	نمای واحد مسکونی
۱	٪۲۵	۵۶	سنگ تزئینی	
۰,۸	٪۱۳	۲۸	آجر نما کاری شده	
۰,۶	٪۱۲	۲۵	سیمان رنگی	
۰,۴	٪۲۶	۵۸	سیمان سفید	
۰,۲	٪۱۹	۴۲	آجر پشت کار	
۰	٪۵	۱۳	کاهگل و فاقد نما سازی	کیفیت معابر اصلی
۱	٪۸	۱	بسیار مطلوب	
۰,۷۵	٪۲۴	۳	مطلوب	
۰,۵	٪۴۴	۵	متوسط	
۰,۲۵	٪۱۶	۲	نسبتاً نامطلوب	
۰	٪۸	۱	غیر قابل قبول	دسترسی به تجهیزات شهری در معابر اصلی
۱	٪۰	۰	بسیار مطلوب	
۰,۷۵	٪۲۴	۳	مطلوب	
۰,۵	٪۴۴	۵	متوسط	
۰,۲۵	٪۱۶	۲	نسبتاً نامطلوب	
۰	٪۱۶	۲	غیر قابل قبول	کیفیت ساخت بر اساس مقررات
۱	٪۲۰	۴۴	تاریخ ساخت بعد از سال ۱۳۷۹	
۰	٪۸۰	۱۷۸	تاریخ ساخت قبل از سال ۱۳۷۹	

۴۱

شماره دوازدهم

پاییز ۱۳۹۳

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات شهر

تحلیلی بر رابطه میان شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی از منظر کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر رومیه

۱۲. ارزیابی کیفیت زندگی ذهنی

به منظور بررسی رضایتمندی ساکنان از شاخص‌های عینی، ابتدا پرسشنامه توزیع شده طیف لیکرتی توسط ساکنان واحدهای مسکونی پاسخ داده شد. یک آزمون خوب باید تعدادی ویژگی مطلوب داشته باشد که یکی از این ویژگی‌ها پایایی سئوالات پرسشنامه می‌باشد. پایایی یک وسیله اندازه‌گیری است که به طور عمده به دقت نتایج حاصل از یک پرسشنامه اشاره می‌کند. برای این کار از نرم افزار SPSS استفاده شده است و ضریب به دست آمده از بررسی پنج سؤال مربوط به میزان رضایتمندی از شاخص‌های عینی برابر ۰,۷۱۹ می‌باشد و چون این ضریب بزرگتر از ۰,۷ می‌باشد، می‌توان اظهار کرد سئوالات پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردارند.

با توجه به وجود داده‌های کمی و کیفی در کنار هم، به منظور کمی‌سازی گویه‌های کیفی پرسشنامه از روش امتیازدهی طیف لیکرت استفاده شد. پاسخ‌ها در قالب پنج مقیاس، از ۵=رضایتمندی کامل تا ۱=رضایتمندی بسیار کم، جمع‌آوری شدند. میانگین امتیاز متغیرهای ذهنی در جدول ۶ نمایش داده شده است.

با توجه به جدول ۶ می‌توان گفت که میزان رضایتمندی ساکنان

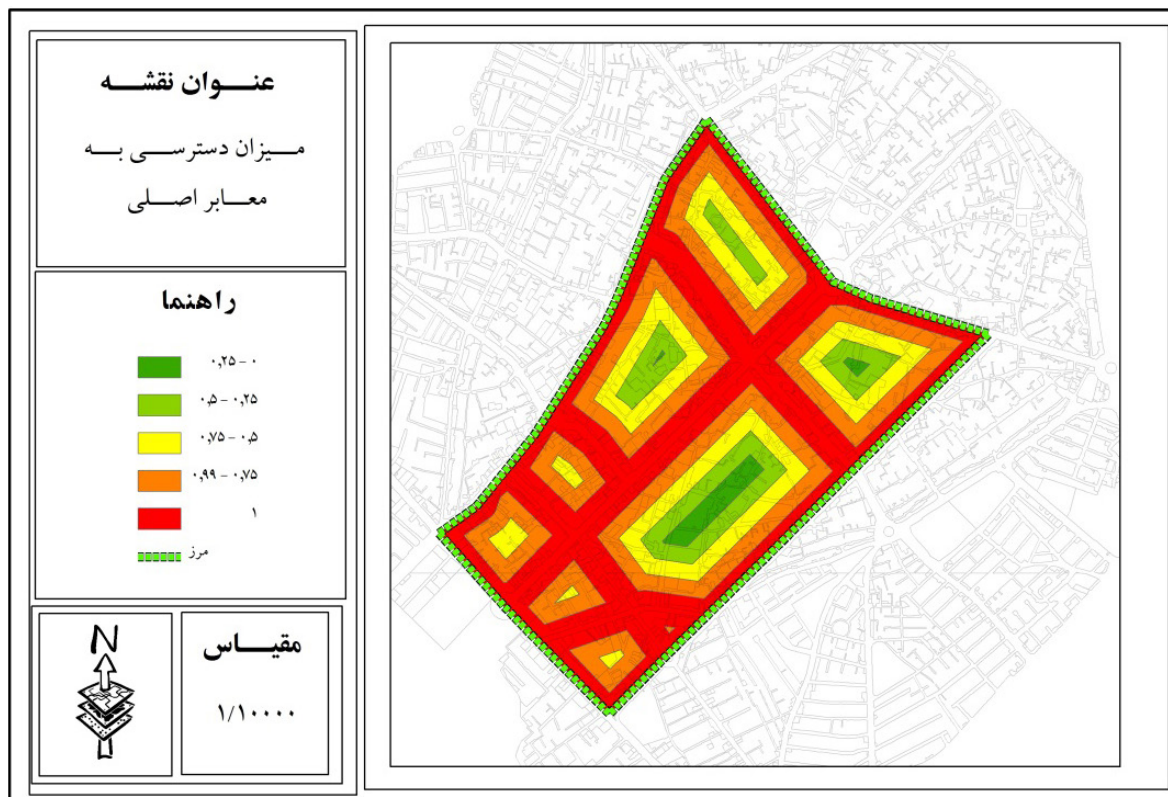
همچنین نقشه شماره ۱ درجات عضویت متغیر دسترسی به معابر اصلی را در نقاط مختلف بافت قدیمی نمایش می‌دهد.

در مرحله بعد به منظور حصول امتیاز نهایی در هر واحد مسکونی باید مقادیر ضرایب اهمیت و درجات عضویت با هم ترکیب شوند که این عمل با استفاده از تابع زیر شکل می‌گیرد:

$$p(x) = \sum_{i=1}^n w_i D$$

رابطه شماره (۲) - تابع ترکیب ضرایب اهمیت و درجات عضویت

در این تابع $P(X)$ نشانگر امتیازات نهایی کسب شده برای هر واحد مسکونی از لحاظ شاخص‌های عینی است، w_i نشانگر ضرایب اهمیت شاخص‌ها و D درجات عضویت برای هر نوع شاخص می‌باشد. در این تابع هر چه به ۱ نزدیک می‌شویم، نشانگر بالا بودن میزان کیفیت و امنیت کالبدی در محدوده مورد مطالعه است. با توجه به تحلیل‌های انجام شده، بیشترین این مقادیر برابر ۰,۹۴۳ و کمترین مقدار نیز برابر ۰,۱۱۷ می‌باشد. میانگین این مقادیر نیز برابر ۰,۶۵۵ است که این میزان از سطح متوسط بالاتر می‌باشد.

نقشه (۱) - میزان دسترسی به معابر اصلی

جدول (۶) - نمودار و امتیاز طبقی میزان ارزیابی متغیرهای ذهنی

امتیاز	نمودار امتیاز (امتیاز از ۱ تا ۵)	شاخص‌ها
۴,۸۲		رضایت از دسترسی به تأسیسات زیربنایی
۳,۸۴		رضایت از دسترسی به امکانات مسکن
۴,۸۴		احساس آرامش از میزان مالکیت مسکن
۳,۱۹		احساس آرامش از پایداری واحد مسکونی
۳,۱۲		اطمینان خاطر از امنیت کالبدی محدوده

۱۳. آزمون فرضیه

در راستای هدف پژوهش «سنجش کیفیت زندگی در بافت‌های قدیمی با در نظر گرفتن استانداردهای معیار کیفیت و امنیت کالبدی است» این فرضیه مطرح شد: «به نظر می‌رسد ارتقای کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه می‌تواند رضایتمندی شهروندان را به همراه داشته باشد». به منظور تأیید صحت فرضیه از روش رگرسیون خطی و تعیین ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. در رگرسیون خطی، هدف اصلی ایجاد رابطه ریاضی بین متغیرهاست، به طوری که بتوان با استفاده از آن کمیت یک متغیر مجهول را با استفاده از متغیر معلوم تعیین کرد (Bayazidi & etal, 2008: 110). در این سنجش مقادیر ترکیبی شاخص امنیت و کیفیت کالبدی به عنوان متغیر مستقل و مقادیر ترکیبی حاصل از پاسخ ساکنان به سطح کیفیت زندگی شهری به عنوان متغیر وابسته معرفی شدند. نتایج حاصل از این بررسی در جدول ۸ نمایش داده شده است. نتایج این آزمون حاکی از آن است که متغیر مستقل امنیت

از متغیرهای مالکیت مسکن، دسترسی به تأسیسات زیربنایی و دسترسی به امکانات مسکن قابل قبول و مناسب می‌باشد، اما رضایتمندی از شاخص‌های پایداری واحدهای مسکونی و امنیت کالبدی موجود در محدوده در سطح متوسط می‌باشد. گفتنی است که اهمیت متغیرهای پایداری و امنیت کالبدی موجود در محدوده با توجه به ضرایب اهمیت آنها بیشتر از سایر متغیرهاست. در مرحله بعد برای محاسبه امتیاز نهایی کیفیت زندگی ذهنی باید ضرایب اهمیت حاصل از تحلیل سلسله مراتبی و مقادیر طبقی حاصل از پرسشنامه را در هم ضرب کنیم. امتیازات نهایی اعدادی بین ۱ تا ۵ می‌باشند که هر چه به سمت ۵ می‌رویم میزان رضایتمندی از شاخص‌های عینی بالاتر می‌رود. براساس محاسبات، بالاترین امتیاز برابر ۴,۵۲۲ و پایین‌ترین امتیاز برابر با ۱,۵۶۹ می‌باشد. همچنین میانگین امتیازات ۳,۵ می‌باشد که سطح متوسط میزان رضایتمندی ساکنان را نشان می‌دهد. جدول شماره ۷ مقایسه امتیازات نهایی به دست آمده از متغیرهای عینی و ذهنی در قالب طیف لیکرت را نمایش می‌دهد.

جدول (۷) - مقایسه امتیازات نهایی به دست آمده از متغیرهای عینی و ذهنی

	۱	۲	۳	۴	۵
کمترین مقدار					
مقدار میانگین					
بیشترین مقدار					

جدول (۸) - بررسی میزان تأثیر معیار کیفیت و امنیت کالبدی در ارتقای کیفیت زندگی ذهنی

متغیر مستقل	ضرایب غیر استاندارد		سطح معناداری
	B	Std. Error	
امنیت و کیفیت کالبدی	۳,۰۲۴	۰,۰۳۶	۰,۰۰۰
$r^2 = ۰,۹۶۹$			ضریب ثابت = ۲,۴۷۸
Pearson Correlation's = ۰,۹۸۴			متغیر وابسته: کیفیت زندگی شهری ساکنان محدوده

از مهمترین مباحث کالبدی کیفیت زندگی شهری است. مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور ۱۲ متغیر عینی و پنج متغیر ذهنی معیار یاد شده در بافت قدیمی شهر ارومیه ارزیابی شدند. ارزیابی ذهنی کیفیت زندگی با استفاده از پرسشنامه و تحلیل‌های آماری مرتبط صورت پذیرفت و ارزیابی متغیرهای عینی کیفیت زندگی با بهره‌گیری از روش‌های مختلف برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری محاسبه شد. نتایج حاصل از محاسبات به دست آمده را می‌توان در چند مورد به صورت خلاصه بیان نمود:

۱- در میان متغیرهای مورد بررسی، امنیت کالبدی موجود در محدوده، پایداری واحدهای مسکونی و دسترسی به تأسیسات زیربنایی اولویت و اهمیت بالاتری به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهری دارند.

۲- در میان متغیرهای ذهنی، رضایتمندی ساکنان از نوع مالکیت مسکن و دسترسی به تأسیسات زیربنایی بیشتر از سایر متغیرها می‌باشد که نشان می‌دهد محدوده از لحاظ مالکیت مسکن و دسترسی به خدمات زیربنایی شرایط مناسبی را داراست.

۳- مقایسه امتیازات نهایی متغیرهای ذهنی و عینی نشان می‌دهد که تقریباً امتیازات در بازه‌ای مشابه بوده و نزدیک به هم می‌باشند. مطالعات نشان داد که در بافت قدیمی شهر ارومیه کیفیت و امنیت کالبدی به شکل معناداری تحت تأثیر رضایت از کیفیت زندگی عینی قرار دارد و راهکارهایی از قبیل بهبود و تقویت میزان پایداری واحدهای مسکونی، زمینه‌سازی برای ارتقای کیفیت کالبدی محدوده، بستر سازی مناسب به منظور مشارکت در زمینه ارتقای زیرساخت‌ها و امکانات مسکن و زمینه سازی به منظور رعایت قوانین و مقررات مصوب در محدوده می‌توانند به عنوان پیشنهادهایی مفید و مؤثر برای ارتقای کیفیت و امنیت کالبدی

و کیفیت کالبدی بر ارتقای کیفیت زندگی شهری ساکنان تأثیر مثبت و معناداری دارد. این رابطه با درجه معناداری ۰,۰۰۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید شد و روش رگرسیون و همچنین روش ضریب همبستگی پیرسون توانسته تغییرات در متغیر وابسته را توضیح دهد. با توجه به ضریب همبستگی پیرسون ۰,۹۸۴ و ضریب تعیین ۰,۹۶۹ بالای به دست آمده، می‌توان گفت این ارتباط بسیار قوی است به طوری که حدود ۹۷ درصد واریانس متغیر کیفیت زندگی شهری وابسته به امنیت و کیفیت کالبدی می‌باشد. بدین ترتیب با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان استنباط کرد که فرضیه مطرح شده کاملاً صحیح می‌باشد و با بالا رفتن میزان کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه، کیفیت زندگی شهری ساکنان بافت قدیمی نیز افزایش یافته است. با توجه به ضرایب استخراج شده از روش رگرسیون خطی می‌توان رابطه بین معیار امنیت و کیفیت کالبدی با کیفیت زندگی شهری را به شکل معادله زیر تعریف کرد:

$$۲,۴۷۸ + (\text{امنیت و کیفیت کالبدی}) \times ۳,۰۲۴ = \text{کیفیت زندگی شهری در محدوده مرکزی شهر ارومیه}$$

۱۴. نتیجه‌گیری

تمایل به ارتقای کیفیت زندگی همواره مورد توجه برنامه‌ریزان بوده و تا زمانی که کیفیت زندگی موضوعی میان رشته‌ای باشد، شیوه‌های بهبود آن وابسته به عوامل مختلف است. کیفیت زندگی هم بر اساس رویکردهای ذهنی و هم بر اساس رویکردهای عینی و با استفاده از داده‌های کمی و کیفی ارزیابی می‌شود. در این پژوهش معیار کیفیت و امنیت کالبدی سکونتگاه‌ها که یکی

Proposed model for measuring the quality of life. case study :Isfahan *Adabiyat va Oloum e Ensani Journal*, year 15, number 59, 68-108.

- The Urmia Municipality, (2011), Data Archive.
- Forghani, Ali, Sharifzadeh, Mehdi, Akhoundi, Alireza (1999) , **Positioning industrial and services center with application approach** first edition, Tehran, Jahad Daneshgahi Sanati Sharif publication.
- Kokabi , Afshin, Pourjafar, Mohamad Reza, Taghvai, Ali Akbar (2005), **Quality life planning in city centers, meanings and differentiations**, Jostarhay Shahri, number 12, 6-13.
- Mahmoudi Nezhad, Hadi, Sadeghi, Ali (2008), **Urban Design from psychology up to social welfare**, first cover, Tehran, Helleh publication.
- Alexander, C. (1970), **The timeless way of building**, New York: Oxford University Press.
- Farouh, Hend Elsayed, Hamam Serag El Din, Ahmed Shalaby, Sarah A. Elarlane (2013) , **Principles of urban quality of life for a neighborhood**, HBRC Journal, no 9, 86-92.
- Foo Tuan Seik (2000), **Subjective assessment of urban quality of life in Singapore**, *Habitat International*, 24, pp 31-49.
- McCrea, Rod, Tung-Kai Shy & Robert Stimson (2004), **Modelling Urban Quality of Life in South East Queensland by linking subjective and objective indicators**, 28th Australian and New Zealand regional Science Association International annual Conference, Wollongong, NSW, 28th September to 1 October.
- Saaty, T. L. (1980). **The analytic hierarchy process**. New York: McGraw-Hill..
- Yung-Jaan Lee, 2008, **Subjective quality of life measurement in Taipei**, *Building and Environment* ,no 43 ,pp1205-1215.
- Boelhouwer, Y. (2002), **Quality of life and living condition in the-Netherlands. Social Indicators Research**.
- Bratt, R. G. (2002), **Housing and family well-being. Housing Studies**, 17, 13. 26.
- Das, D. (2007), **Urban quality of life: A case study of Guwahati. Social**
- Giannias, D. (1998), **A quality of life based ranking of**

محدوده باشند. به طور کلی می توان گفت که رابطه میان وجه عینی و ذهنی کیفیت زندگی گویای آن است که ارتقای کیفیت زندگی در گرو بهبود شرایط عینی و ذهنی محیط های شهری به خصوص بافت های کهن است. بدین ترتیب با افزایش رضایتمندی ساکنان از شرایط عینی و ذهنی محیط های شهری، این روند توسعه ادامه دار خواهد شد و به بهبود کیفیت زندگی می انجامد. به همین دلیل ارزیابی مداوم و پیوسته کیفیت زندگی در محیط های شهری می تواند به عنوان چشم اندازی مناسب در افق طرح های مختلف کشورمان قرار گیرد.

پی نوشت:

۱- فرمول کوکران: (N = 2310 P = 0.5 Z = 1.96 d = 0.06)

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot P \cdot (1-P)}{N \cdot d^2 + Z^2 \cdot P \cdot (1-P)} = 222$$

References:

- Agha Safari, Aref, Hekmat, Amiri, Jaber Danesh and Mohammed-Javad Beheshtian (2010) , **Quantitative and qualitative characteristics of In the historical context of Yazd** , Shahr Eslami-Irani, Quarterly journal , number 2, 68-81.
- Bayazidi, Ibrahim, Behnam Oladi and Narges, Abbassi (2012), **The data Questionnaire analysis with SPSS software** Fifth Edition, Tehran, Abed publication.
- Barati, Nasser, Zohreh, Davoudpour, Marjan, Montazeri (2012) , **Research Methodology in Environmental Studies**, First edition, Tehran, Sako publication.
- Bezi, khodarahm, Abbas, Javaheri (2011), **Reviews of place and spatial differentiation neighborhoods of Zabol city in the benefit of healthy accommodation measures**, *Joghrafiā va Barnameh Rizi e Mohiti* publication 22th period, number 3, 185-202.
- Tofigh, Firouz (1993), **Multi-criteria evaluation In the physical planning**, Tehran, Abadi quarterly journal, number 32-50, 1 .
- Jajarmi, Kazem, Ibrahim Kalteh (2006) , **Assessment of life quality scales in town in terms of citizens case study Gonbade Ghabous**, *Joghrafiā va Tosseh*, forth year, number 8, fall and winter.
- Harirchi, Amir-Mahmoud, Khalil Kirzai and Azam Jahromi (2009), **circumstances of citizens life quality in Pardis new town**, *Pazhohesh e Ejtemai* quarterly journal , second year, number 4.
- Rabbani, Khorasgani, Ali, Masoud Kianpour (2007)

Canadian cities .Indicators Research

- Jackobs,J(1965),**The Death and Life of great American Cities**,New York,Random House.
- kampt,Irenevan .leidelMeijer,kees . Marsmana ,Gooitslee (2003), **Urban environmental quality and human Well-being towards a conceptual frame work and demarcation of concepts**, a literature study .
- Royuela, V., Surinach, J., & Reyes, M. (2003), **Measuring quality of life in small**
- **Social Indicators Research**, 64, 51–74.
- Ulengin, B., Ulengin, F., & Guvenc, U. (2001), **A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul**. *European Journal of Operations Research*, 130, 361–374.
- **Urban Studies**, 35, 2241–2251 .
- Westaway, M. S. (2006), **A longitudinal investigation of satisfaction with personal and environmental quality of life in an informal South African housing settlement, Doornkop, Soweto**. *Habitat International*, 30, 175–189.
- Zainal, Nor Rashidah, Gurmit Kaur, Nor 'Aisah Ahmad & Jamaliah Mhd.Khalili(2012), **Housing Conditions and Quality of Life of the Urban Poor in Malaysia**, ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies, Bangkok, Thailand, 16–18 July 2012.

۴۵

شماره دوازدهم

پاییز ۱۳۹۳

فصلنامه
علمی-پژوهشی

تحلیلی بر رابطه میان شاخص های ذهنی و ذهنی کیفیت زندگی
از منظر کیفیت و امنیت کالبدی در بافت قدیمی شهر ارومیه

